

Ovatko optiojärjestelmät korruptiota?

Jenni Pääkkönen ja Anne Mikkola vihjaavat Vieraskynässä (HS 13.11), että valtionyhtiöiden optiojärjestelmät ovat korruptiota perustuessaan vastapalveluksiin ja hyvä veli -verkostoihin. Heidän argumenttinsa on kuitenkin melko kestävä.

Ensinnäkään Pääkkönen ja Mikkola eivät tee selväksi, mitä vastapalveluksia ja minkälaisia hyvä veli -verkostoja optiojärjestelmiin tai nimenomaisesti valtionyhtiöiden optiojärjestelmiin liittyy. Heidän väitteensä optiojärjestelmistä korruptiona perustuu ajatukseen vastapalveluksista ja hyvä veli -verkostoista, mutta mitä henkilökohtaisia vastapalveluksia yritysten johtajat ovat tehneet optioista päättäneissä yhtiökokouksissa istuneille ihmisille tai ministereille, jotka ovat mahdollisesti käyttäneet siellä valtio-omistajan valtaa?

Olisi melko raju oletus, että esimerkiksi Fortumin yritysjohto olisi luvannut jotakin henkilökohtaista hyötyä ministereille tai muille päättävälle virkamiehille – ”hyville veljilleen” – vastineeksi siitä, että nämä hyväksyisivät anteliaat optiojärjestelmät yritysjohdolle. Väite, että optiojärjestelmät ovat korruptiota, vaatisi, että jotakin tällaista konkreettista olisi osoitettavissa tapahtuneen.

Toisaalta, miksi Pääkkönen ja Mikkola puuttuvat juuri optiojärjestelmiin? Heidän logiikallaan – tai sen puutteella – voisi yhtä hyvin väittää, että mikä tahansa muu omistajien tai valtio-omistajan hyväksymä johdon palkitsemisjärjestelmä, kuten kiinteä palkka, on korruptiota. Heidän logiikallaan voisi jopa väittää, että mikä tahansa valtion hyväksymä ja luoma yksilöön kohdistuva etuisuus, kuten lapsilisä tai koulutus, on korruptiota.

Entä miksi Pääkkönen ja Mikkola puuttuvat juuri valtionyhtiöiden optiojärjestelmiin? Miksi erityisesti valtionyhtiöiden optiojärjestelmät olisivat korruptiota?

Pääkkösen ja Mikkolan viittaus siihen, että optioista on tullut hyväksyty ja sisäänrakennettu talousjärjestelmän toiminnan osa, on kyllä (valitettavan) totta, mutta tällainen optiojärjestelmien institutionalisoituminen ei vielä tarkoita, että kyse olisi korruptiosta.

Kauaskantoisempi ongelma Pääkkösen ja Mikkolan kirjoituksessa – sekä useissa muissa tunteisimmissä vetoavissa, mutta heikosti perustelluissa yritysmaailman kritiikeissä – liittyy siihen, että kansalaisille syötetään yhä voimakkaamman ennakoasenteellista suhtautumista, joka ei palvele mitään.

Me kansalaiset alamme pitää yritysjohtajia ja poliittisia päätöksentekijöitä yhä etäisempänä ja halveksuttavampana eliittinä. Tämä taas saattaa johtaa siihen, että yritysjohtajat ja poliittiset päätöksentekijät ottavat inhimillisten puolustus- ja torjuntamekanismiensa takia vain lisää etäisyyttä meihin.

Itse asiassa Pääkkösen ja Mikkolan kirjoituksen tapaiset kannanotot saattavat paradoksaalisesti vain lisätä tuon ”eliitin” yhteenkuuluvuudentunnetta – ja siten riskiä hyvä veli -verkostojen synnylle ja tosiasialliselle voimistumiselle.

On myös niin, että todelliset ongelmat hämärtyvät tunteisiin vetoavan retoriikan alla. Ensinnäkään valtionyhtiöiden optiojärjestelmien ei pitäisi olla suurempi ongelma kuin yritysten optiojärjestelmien yleensä. Toisaalta tutkijoiden kannattaisi keskittää energiansa erityisesti todellisen ongelman kanssa kamppailuun: miten estettäisiin se, etteivät palkitsemisjärjestelmät, kuten optiot, kannustaisi vain lyhyen aikavälin tuloksen ja markkina-arvon maksimointiin.

Jaakko Aspara, Henriikki Tikkanen
Helsingin kaupunkorakentamiskoulu